

ŽVELGIANT Į DAUGIABUČIŲ FUNKCINĖS STRUKTŪROS RAIDĄ LIETUVOJE

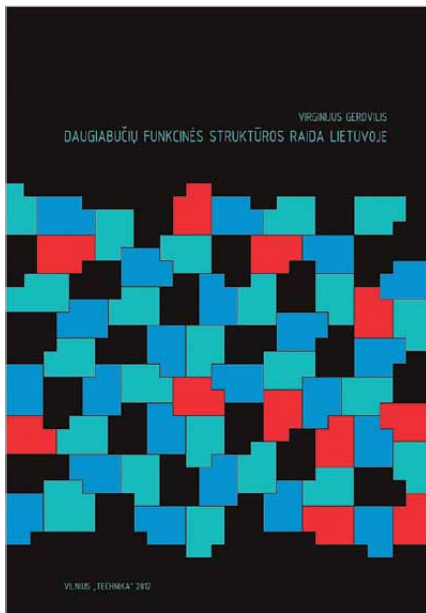
Marija Drėmaitė

Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedra, Vilniaus universitetas,

Universiteto g. 7, 01513 Vilnius, Lietuva

El. paštas marija.dremaite@if.vu.lt

Įteikta 2012 06 19, priimta 2012 07 04

Virginijaus Gerdvilio knyga „Daugiabučių funkcinės struktūros raida Lietuvoje“ (Vilnius: Technika, 2012. 159 p.) parengta remiantis disertacija ir yra skirta itin aktualiai temai – gyvenamųjų daugiabučių namų istorijai Lietuvoje, akcentuojant jų funkcinės struktūros raidą. Kadangi tema Lietuvoje beveik nenagrinėta – autorius apžvelgia gana platų laikotarpį – visą XX amžių ir būsto transformacijas Lietuvoje po 1990 m. bei ateities tendencijas. Knygą sudaro trys dalys, kuriose nagrinėjama istorinė būsto struktūros raida, esminių veiksmų, lemiančių funkcinę būsto sudėtį, kaita ir šiuolaikinės būsto funkcinės struktūros transfor-

macijos. Neatsiejama tyrimo dalimi yra originalios iliustracijos – autorius parengė keturis butų funkcinę schemų rinkinius, septynis daugiabučių plano struktūros schemų rinkinius ir 35 aukštų bei butų planų brėžinius.

Tačiau, gilinantis į šiuos brėžinius, kyla klausimas apie jų šaltinį, nes iliustracijų originalai nėra nurodyti (neparengtas ir iliustracijų sąrašas), tad lieka neaišku, ar autorius rėmėsi originaliais archyviniais planais, statybiniais projektais, ar inventoriniais brėžiniais, atliktais jau po rekonstrukcijų ir pakeitimų, ar kokiais kitais grafinais pagrindais. Taip iliustracija praranda savo mokslinę vertę kaip šaltinis, liudijantis originalų sumanymą. Tai ne vienas klausimas, kuris kyla gilinantis į šią publikaciją. Suglumina pačiame knygos įvade pateiktas pristatymas, kad autoriaus parinkti objektai (kurių brėžiniai pateikiami iliustracijose) nėra pavyzdiniai ir nebūtinai geriausiai atspindi Lietuvoje vykusius procesus. Tad koks tuomet buvo šio tyrimo tikslas?

Pirmoji dalis yra skirta istorinei būsto struktūros apžvalgai, tik lieka neaišku, kodėl skirtingų laikotarpių būsto funkcinė struktūra įvardijama vis kitu pavadinimu: 1900–1918 m. būsto sąranga, 1919–1940 m. būsto sandara, o 1941–1990 m. – jau būsto struktūra. Įsigilinus į tekstą aiškėja, kad skirtingus terminus autorius greičiausiai bus parinkęs grynai dėl žodyno įvairovės, o iliustracijos supažindina skaitytoją su būdingiausiais kiekvieno laikotarpio būsto pavyzdžiais kur kas išsamiau nei konstatuojamojo pobūdžio tekstas.

Antroji dalis autoriui pavyko silpniau, nes čia koją bus pakišęs metodinis ir dėstymo nenuoseklumas, senstelėjusios literatūros naudojimas ir kritinio san-

tykio su šaltiniais bei literatūra nebuvimas. Tiek dalyje apie politinių ir ekonominių priežasčių poveikį, tiek apie socialinių ir kultūrinių svertų vaidmenį kalbama apie panašius dalykus, jie kai kur dubliuoja pirmojoje dalyje jau išdėstytą informaciją ir galiausiai tampa aišku, kad autoriaus ranką vedžioja ne visai kritiškai išanalizuota kitų autorių medžiaga. Tenka apgailėstauti, bet beveik nieko naujo nepasakoma ir poskyryje apie statybos technologijų ir įrangos kaitos įtaką (84–93 p.). Čia rašoma ir apie modernio stilių, ir naujas fasadų apdailos medžiagas, tačiau nepaaiškinama, kaip naujos statybinės medžiagos (plieninės sijos, metalinės santvaros ir pan., beje, kada jos pasirodė Lietuvoje?) paveikė būsto funkcinę struktūrą. Keista, kad stambiaplokštei statybai skiriami du sakiniai, o iškart po jų einančiuose sakiniuose apie monolitinę statybą net nenurodoma tiksli pirmųjų objektų data. Minties šuolis toje pačioje pastraipoje nuveda į 1940 m. Švedijoje atsiradusius taškinius namus, nors jų sąsajos su tokio tipo statyba Lietuvoje pateikiamos tik vėliau. Atrodo, kad svarbiausiu įrangos elementu autorius laiko lifto atsiradimą. Tačiau ir vėl skaitytojas nesužino, kada pirmieji liftai atsirado Lietuvos daugiabučiuose ir kokius daugiabučių funkcinės struktūros pokyčius jie lėmė. Pagaliau neaišku, iš kokio konteksto p. 91 iššoka ištisa pastraipa apie Klaipėdoje pradėtą gaminti naują miegamojo komplektą „Guboją“ ir kokią sąsają tai turi su būsto funkcinės struktūros kaita (apie kitų laikotarpių baldus skyriuje nekalbama). *Summa summarum* apie statybos technologijų ir įrangos įtaką daugiabučių funkcinę struktūrą skaitytojas gal ir sužino kažką, bet apibendrinimas, kad „statybinių technologijų tobulėjimą rodo funkcinė buto struktūra“ (p. 93), sugrąžina jį prie išeities taško.

Geriausiai autorius išmano šiuolaikinę daugiabučių statybą (pats projektuoja), tad šiai temai skirta visa trečioji dalis, kurioje jau visiškai kitaip dėstomas tekstas, būsto struktūra analizuojama klasifikuojant butus pagal tipus, nurodomos šiuolaikiniuose butuose atsiradusios naujovės.

Solidumo kuklios apimties monografijai nesuteikia ir tai, kad didžioji teksto dalis parašyta remiantis vien antriniais šaltiniais, t. y. kitų autorių kūriniais, kurie yra gausiai, tačiau ne visada korektiškai (nenurodant citavimo šaltinio) cituojami. Tekste neretai dominuoja publicistinis stilius, netrūksta klišių, atsitiktinių citatų, klaidų nurodant autorius arba neteisingai rašant jų pavardes. Gaila, kad knygos įvade autorius nepateikė išsamios temos ištirtumo apžvalgos, nesupažindino su svarbiausiais šiuolaikinių autorių temos tyrimais. Trumpas Lietuvos autorių, rašiusių apie būstą (beje, čia

autorius demonstruoja nesupratimą, kas yra šaltiniai ir literatūra, nes amžininkų aktualijas perteikę V. Švipas (1933) ar J. Peras (1958) rašomi į vieną gretą su mokslinio tyrimo autore N. Lukšionyte (p. 9)) išvardijimas jokia būdu negali pretenduoti į istoriografijos analizę. Lieka neaišku, kodėl remiamamasi ne naujausiais kai kurių autorių tyrimais, bet kur kas senesniais straipsniais. Pavyzdžiui, prof. N. Lukšionytė 2000 ir 2001 m. yra išleidusi dvi solidžias monografijas, kuriose daug dėmesio skiriama gyvenamajai statybai, tačiau autorius remiasi 1980, 1986 ir 1988 m. autorės straipsniais. Tokių pavyzdžių yra ne vienas. Paties literatūros sąrašo nepuošia klaidos, o viena knyga čia tampa net dvejomis: katalogas *Lietuvos modernio pastatai* (sud. Morta Baužienė. Vilnius: Savastis, 1998) pateikiamas dar ir kaip J. Kančienės autorinis veikalas (p. 142).

Susidaro įspūdis, kad V. Gerdvilis, skyręs daugiausia dėmesio brėžiniams ir grafiniams schemoms parengti, šiek tiek primiršo mokslo monografijai keliamus reikalavimus ir paskubėjo publikuoti ne iki galo išstobulintą disertacijos medžiagą. Išėjo dvilypis kūrinys – įdomi, originali grafinė medžiaga ir paviršutiniškas tekstas.